

Цитування:

Заїка Г. О. Образ Києва у пейзажному живописі українського художника Сергія Шишка другої половини ХХ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 3. С. 133–139.

*Заїка Галина Олександрівна,
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-2454-2408>
dme2122.gzaika@dakkim.edu.ua*

Zaika H. (2024). The image of Kyiv in a landscape painting by a Ukrainian artist Serhiy Shyshka of the second half of the 20th century. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 133–139 [in Ukrainian].

ОБРАЗ КИЄВА У ПЕЙЗАЖНОМУ ЖИВОПИСІ УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНИКА СЕРГІЯ ШИШКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Метою статті є вивчення репрезентації образу міста Києва у пейзажному живописі видатного українського художника С. Шишка, крізь призму авторського художнього бачення та стилістичного розвитку. **Методологія дослідження.** У роботі застосовано такі методи, як аналітичний, порівняльний мистецтвознавчий, що дозволило цілісно розглянути означену проблематику та отримати науково обґрунтовані результати дослідження. **Наукова новизна.** У статті вперше проаналізовано стилістичні особливості художника, зокрема поєднання реалістичних традицій з елементами імпресіонізму, що виразно простежуються в його роботах. Розглянуто основні теми, мотиви і техніки, які характеризують його творчий шлях та значення художника в контексті розвитку українського мистецтва. **Висновки.** У статті розглядається творчість видатного українського художника С. Шишка, одного з провідних майстрів пейзажного живопису України ХХ століття, чия творчість залишила вагомий слід у мистецькому житті України означеного періоду. Основна увага приділена його внеску в розвиток пейзажного живопису, зокрема зображенню пейзажів з краєвидами міста Києва. Підкреслено важливість С. Шишка як художника, який зробив значний внесок у розвиток українського мистецтва, зокрема в реалістичний пейзажний живопис, та його вплив на наступні покоління українських митців. Творчість С. Шишка є важливою складовою українського мистецтва ХХ століття, яка виразно відображає культурну та історичну значимість Києва. Його роботи, зосереджені на міському пейзажі, збагачують наше уявлення про Київ як символ національної ідентичності, як простір, що поєднує історію, культуру та природну красу. Через майстерне володіння світлом, кольором та композицією Сергій Шишко зміг передати багатогранність Києва, показавши його не лише як архітектурний або природний об'єкт, а як місце, де духовне й матеріальне тісно переплітаються. Художній образ Києва на полотнах С. Шишка слугує своєрідним містком між минулим і сучасністю, адже художник не тільки фіксував вигляд міста у конкретні моменти, але й передавав його дух, вічну сутність, що залишається актуальною через десятиліття.

Ключові слова: художній образ Києва, українське мистецтво, живопис, пейзажний живопис, реалізм, Сергій Шишко.

Zaika Halyna, Postgraduate Student of the National Academy of Culture and Arts Management

The image of Kyiv in a landscape painting by a Ukrainian artist Serhiy Shyshka of the second half of the 20th century

The purpose of the article is to study the representation of the image of the city of Kyiv in the landscape painting of the outstanding Ukrainian artist S. Shyshko, through the prism of the author's artistic vision and stylistic development. **Research methodology.** Methods such as analytical and comparative art studies were used in the work, which made it possible to holistically consider the given problem and obtain scientifically based research results. **Scientific novelty.** The article first analyzes the artist's stylistic features, in particular the combination of realistic traditions with elements of impressionism, which are clearly visible in his works. The main topics, motives and techniques that characterize his creative path and the importance of the artist in the context of the development of Ukrainian art are considered. **Conclusions.** The article examines the work of the outstanding Ukrainian artist S. Shyshko, one of the leading masters of Ukrainian landscape painting of the 20th century, whose work left a significant mark on the artistic life of Ukraine of that period. The main attention is paid to his contribution to the development of landscape painting, in particular to the depiction of landscapes with views of the city of Kyiv. The importance of S. Shyshko as an artist who made a significant contribution to the development of Ukrainian art, in particular realistic landscape painting, and his influence on subsequent generations of Ukrainian artists is emphasized. The work of S. Shyshko is an important component of Ukrainian art of the 20th century, which clearly reflects the cultural and historical significance of Kyiv. His works, focused on the urban landscape, enrich our perception of Kyiv as a symbol of national identity, as a space that combines history, culture and natural beauty. Through masterful command of light,

color and composition, Serhii Shishko was able to convey the multifaceted nature of Kyiv, showing it not only as an architectural or natural object, but as a place where the spiritual and the material are closely intertwined. The artistic image of Kyiv on the canvases of S. Shyshka serves as a kind of bridge between the past and the present, because the artist not only captured the appearance of the city at specific moments, but also conveyed its spirit, its eternal essence, which remains relevant decades later.

Keywords: artistic image of Kyiv, Ukrainian art, painting, landscape painting, realism, Serhii Shyshko.

Актуальність теми дослідження. Київ, як місто з багатою історією, культурою та природною красою, є джерелом натхнення для багатьох художників, які зображали його у пейзажному живописі. Образ Києва у пейзажах часто поєднує як архітектурні елементи, так і природні ландшафти, що підкреслює його унікальний характер. Київ у пейзажному живописі постає як місто, де архітектурна велич гармонійно поєднується з природою. Художники через пейзажі передають не лише зовнішній вигляд міста, а й його душу — багату на історію, красу й гармонію. Сергій Шишко відомий своїми живописними творами, що показують краєвиди Києва в різні пори року.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика розвитку українського мистецтва другої половини ХХ століття знайшла відображення у працях Т. Кара-Васильєвої [5], В. Монсевич [8], О. Петрової [10], Г. Скрипник [3], М.Юр [18]. Корпус літератури, присвяченій творчій діяльності С.Шиска відображує як альбоми робіт українського митця, видані в різні роки [1; 9; 14–17], бібліографічні покажчики [13], так й дослідження таких науковців, як А.Волкова [2], М.Катаєва [4], К.Липа [6], А.Литвин [7], М.Полякової [11], О.Пономар [12]. Проте питання дослідження творчості С.Шиска є актуальним на сьогодні і потребує поглибленого вивчення.

Метою статті є вивчення репрезентації образу міста Києва у пейзажному живописі видатного українського художника С.Шиска, крізь призму авторського художнього бачення та стилістичного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Формування українського мистецтва ХХ століття відбувалося довкола відомих центрів мистецтва у Києві, Харкові, Одесі. На той час київська школа живопису була значимим напрямом в українському мистецтві, який сформувався на базі Київського художнього інституту (нині – Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури), що об'єднує кілька поколінь художників, які працювали в реалістичній та імпресіоністичній традиціях, приділяючи особливу увагу пейзажам, портретам та жанровим картинам.

Характерними рисами київської школи живопису були реалізм і соціалістичний реалізм. Протягом радянського періоду

київська школа живопису переважно слідувала принципам соціалістичного реалізму — офіційного напрямку, що вимагав від митців зображати ідеали радянської влади. Художники відтворювали сцени праці, життя робітників і селян, проте зберігали увагу до деталей і реалістичності в зображенні персонажів і навколишнього середовища [1]. Як слушно відзначає В.Монсевич, «українська культура ХХ ст. реалізувалася під домінуючим впливом політики, коли внутрішні та зовнішні суспільно-політичні чинники визначають життя людей, їхні культурні темпоритми. Динаміка соціально-психологічного процесу швидких і радикальних змін, екстремальні соціально-політичні умови вплинули на історичний хід культури як системи та високу доступність до творчої перебудови, до самореалізації через механізм постійної підтримки. Було достатньо матеріалу для підтримки героїчної та романтичної естетики ХХ ст.» [8, 311].

Зародження і розвиток київської школи живопису відбувалося у річищі її становлення під впливом європейських художніх течій і рухів, що, сполучаючись із національною традицією, поставало своєрідним культурно-мистецьким явищем, яке відображало героїчні сторінки вітчизняної історії. Втрата національно-художньої самобутності та перелаштування мистецтва під ідеологічні кліше і канони естетики соцреалізму позначилося на тематичному спрямуванні робіт історичного жанру, що відбилося у формуванні «тематичної картини» радянської доби. Водночас у межах вузьких дозволених рамок творчості з'являються також роботи, у яких художники зверталися до витоків української історії, представляючи незаангажовані образи визначних осіб і події, що розгорталися у різні історичні періоди [8, 313].

Київська школа живопису відома своїм внеском у розвиток українського пейзажного живопису: художники зображували красу українських міст, зокрема Києва, природу Полісся, Карпат, степів та Дніпра. Визначні майстри пейзажу, як-от С.Шишко, у своїх роботах відображали зміни сезонів природи, світло і колорит рідної природи та ін. Не обійшлося і без впливу імпресіонізму: незважаючи на офіційну домінанту реалізму, київська школа ввібрала елементи

імпресіонізму, що проявляється в експериментах із кольором, світлом і відображенням швидкоплинних вражень. Цей підхід найбільше прослідковується у пейзажах та міських сценах. Художники київської школи постійно зверталися до українських національних тем, фольклору та історії, що підкреслювало їхню прив'язаність до рідної культури.

Київська школа живопису зіграла важливу роль у формуванні національної мистецької ідентичності України. Її митці створили велику кількість робіт, які відображають історичний, культурний та соціальний контекст України ХХ століття [2]. Навіть у часи радянської цензури, коли художники змушені були дотримуватися канонів соціалістичного реалізму, вони змогли зберегти свою індивідуальність і національну самобутність.

Одним із представників київської школи живопису був Сергій Федорович Шишко (1911–1997) – видатний український художник середини ХХ століття, чия творчість стала вагомим внеском у розвиток національного живопису. Особливу увагу він приділяв зображенню міського пейзажу Києва, що став важливим джерелом натхнення для митця. С. Шишко належав до покоління тих художників-професіоналів, які, як підкреслює О.Петрова, «уникаючи тематичної картини із

зображенням опереточно-піднесеної революційної міфології, знаходили мистецько-екологічну нішу в жанрах пейзажу, портрету, натюрморту, продовжуючи реалістичну творчість поряд із іноваційними живописними системами 60–80-х років» [10, 19].

С. Шишко родом з Чернігівщини, однак у зрілому віці назавжди пов'язав своє творче життя з нашим містом. Майбутній художник приїхав до Києва у 18 років на навчання, а з 1944 р. остаточно переїхав, жив та працював у Києві до кінця життя. Народився С. Ф. Шишко у 1911 році у місті Носівка на Чернігівщині, у родині ветеринарного лікаря. Його знайомство з мистецтвом розпочалося з уроків у художника та вчителя малювання Петра Лапи, у якого Шишко навчався у Ніжинській школі-семирічці з 1923 по 1926 роки. 1929 р. Сергій Шишко вступає до Київського художнього інституту, де навчається у Федора Кричевського (1879–1947). У цей же період на його графіку вплинув Михайло Бойчук (1882–1937), який тоді був професором Київського художнього інституту. У 1952-му р. тут відбулася його перша персональна виставка. У доробку митця також багато натюрмортів, карпатських і кримських пейзажів, замальовки з Шевченківських місць. Помер Сергій Федорович у 1997 році, похований на Байковому кладовищі [4].

Рис. 1. Сергій Шишко «Володимирська гірка», 1957 р., полотно, олія, 70,5x100,5.

Київ у роботах С. Шишка постає не лише як географічний об'єкт, а як символ культурної, історичної та природної цінності. Протягом десятиліть С.Шишко повертався до теми Києва, досліджуючи його різні аспекти, і саме міський пейзаж став домінантою його

творчого доробку. У його роботах він постає як багатозарова метафора історії та сучасності, культурного багатства та природної краси. У своїх картинах він поєднував міське середовище з природними елементами, зокрема, зображаючи парки,

пагорби та Дніпро як невід'ємну частину міського простору.

Найбільш відомою є серія живописних робіт митця «Київська сюїта», «Київські пейзажі». Шишко активно використовував сезонні зміни природи для передачі різних

настроїв і вражень про місто. Його твори, що зображують Київ у різні пори року, відзначаються чіткою композиційною структурою та тонкою роботою зі світлом і кольором [3].

Рис. 2. Сергій Шишко «Берег Дніпра», 1952 р. , полотно, олія, 60x80

Одним із улюблених місць для зображення Києва у С.Шишка були міські парки – Володимирська гірка, Маріїнський парк, Ботанічний сад. Художник з великим захопленням передавав красу зелених зон столиці, їхні алеї, квітучі дерева та річкові панорами. У весняних пейзажах Києва, таких як «Весна на Володимирській гірці», С.Шишко акцентує увагу на процесі пробудження природи, підкреслюючи енергію міста у цей

період. Шишко вдало використовував контраст між старовинною архітектурою та буйним розквітом природи, що підсилювало відчуття гармонії міського та природного середовища.

У роботах, таких як «Берег Дніпра», художник підкреслює просторову відкритість київського пейзажу. Широкі перспективи Дніпра і зелені парки міста створюють відчуття простору та легкості.

Рис. 3. Сергій Шишко «Фонтан», 1958 р., полотно, олія 60 x 65

З роками, як зазначає О.Пономар, все більше місця в творчості С.Ф. Шишка займає «той власний пейзаж», причетним до якого завжди відчуває себе глядач, поринаючи у створений уявою митця світ. Сергій Федорович багато часу проводив на пленері, умів побачити звичайний ландшафт під незвичним ракурсом, радіючи величі природи та зберігаючи для нас її неповторні миттєвості» [12, 107-108].

Особливе місце в творчості Шишка займають осінні пейзажі. Картини? такі як «Києво-Печерська лавра восени», вирізняються глибокими золотаво-оранжевими і червоними відтінками, що додають композиціям меланхолійного настрою. С. Шишко зосереджувався на передачі тонкої гри світла і тіні, створюючи враження

повільного згасання природи. Водночас архітектурні об'єкти в цих пейзажах набувають більшої ваги: храми, собори і монастирі, які часто зображує митець, постають як символи вічності на тлі мінливої природи.

Зимові пейзажі Києва у виконанні С. Шишка, зокрема «Парк взимку», передають відчуття тиші й спокою. Митець майстерно передавав текстуру снігу та холодні відтінки, які надають композиціям відчуття морозної свіжості. Характерною рисою зимових пейзажів є увага до архітектурних деталей, які на тлі білого снігу стають більш виразними. У цих роботах С.Шишко демонструє здатність працювати з відтінками білого і світловими контрастами, що додають пейзажам особливої естетичної наповненості.

Рис. 4. Сергій Шишко «Парк взимку», 1958 р. полотно, олія 60 x 70

Архітектурні об'єкти Києва є важливою складовою творчості Сергія Шишка. Він зображував храми, монастирі та вулички міста як частину національної ідентичності, втіленої у матеріальних формах. Зокрема, Києво-Печерська лавра на багатьох полотнах художника постає не лише як архітектурний комплекс, а як символ української духовності та історичної спадщини. Шишко прагнув передати архітектурну велич Києва, не порушуючи при цьому гармонії природного середовища. Він розглядав архітектуру як складову частину цілісного міського ландшафту, що відображає історичну тяглість і сучасність міста.

Однією з ключових особливостей творчості Сергія Шишка є його здатність тонко працювати зі світлом і кольором. У його роботах кольори відіграють роль не лише

інструменту відображення реальності, а й засобу передачі емоцій і настроїв. Наприклад, весняні пейзажі наповнені ніжними пастельними відтінками, які підкреслюють легкість і свіжість цього періоду, тоді як осінні полотна вирізняються насиченістю та теплом кольорів, що викликають відчуття затишку та меланхолії.

Шишко працював у реалістичній манері, однак його пейзажі мають легкий імпресіоністичний відтінок. Він не приділяв надмірної уваги деталям, зосереджуючись на передачі загальної атмосфери, настрою і враження від зображуваного.

Творчість Сергія Шишка мала глибокий вплив на розвиток українського мистецтва ХХ століття. Його підхід до зображення міських пейзажів, а також інтеграція природних і архітектурних елементів у гармонійне ціле,

відкрили нові можливості для живописців, які зверталися до теми міста. Шишко заклав традицію, згідно з якою, міський пейзаж виступає не лише декоративним елементом, а й засобом глибокого осмислення взаємодії людини, історії та природи [4].

У 1980-х рр. понад 50 своїх робіт Сергій Шишко подарував Музею історії Києва, а протягом наступних років зробив ще низку кількісно менших, але вагомих у мистецькому сенсі подарунків [6, 309].

Вагомим виставковим проєктом стала ретроспективна виставка робіт художника «Сергій Шишко. Живописний щоденник. У тенетах часу», що відкрилася цього року у Національному музеї «Київська картинна галерея». Тематично вона охоплювала період творчості Сергія Федоровича від 1926 року, коли він навчався в Ніжинській школі, до останніх днів життя. Окрім київських робіт, були представлені твори Шишка з Самарканду, написані в період евакуації під час Другої Світової, у 1942–43 роках, а також картини, створені під час подорожей Україною – Шевченківськими місцями, Карпатами і Кримом [4].

Твори Сергія Шишка стали важливою частиною українського мистецтва, особливо щодо формування образу Києва в національному живописі. Його роботи відтворюють не лише топографічну реальність міста, а й його душу, тому вони мають особливу художню й культурну цінність. Шишко показав Київ як місто, де минуле й сучасне зливаються в гармонії природи й архітектури.

Наукова новизна. У статті вперше проаналізовано стилістичні особливості художника, зокрема поєднання реалістичних традицій з елементами імпресіонізму, що виразно простежуються в його роботах. Розглянуто основні теми, мотиви і техніки, які характеризують його творчий шлях та значення художника в контексті розвитку українського мистецтва.

Висновки. Творчість Сергія Шишка є важливою складовою українського мистецтва ХХ століття, яка виразно відображає культурну та історичну значимість Києва. Його роботи, зосереджені на міському пейзажі, збагачують наше уявлення про Київ як символ національної ідентичності, як простір, що поєднує історію, культуру та природну красу. Через майстерне володіння світлом, кольором та композицією С. Шишко зміг передати багатогранність Києва, показавши його не лише як архітектурний або природний об'єкт, а як місце, де духовне й матеріальне тісно переплітаються.

Художній образ Києва на полотнах С. Шишка слугує своєрідним містком між минулим і сучасністю, адже художник не тільки фіксував вигляд міста у конкретні моменти, але й передавав його дух, вічну сутність, що залишається актуальною через десятиліття. Сезонні зміни, архітектурні символи та природні елементи у його роботах набувають значення метафор, які розкривають настрій і сутність української столиці.

Таким чином, досліджуючи творчість С. Шишка, можна зрозуміти не лише мистецькі прийоми та стилістичні особливості, але й глибокий культурний і духовний зв'язок митця з містом Києвом. Його роботи стали важливою частиною національної мистецької спадщини, в яких закарбовано не тільки визначні історичні місця та пейзажі столиці, але й внутрішнє життя цього міста, його неповторна атмосфера та історичний спадок. Творчість С. Шишка продовжує залишатися актуальною, оскільки його пейзажі Києва дають змогу сучасним глядачам побачити столицю України очима художника, відчути красу її природи і велич архітектури, зануритись у неповторний настрій, що був притаманний місту в часи, коли жив і творив великий митець.

Література

1. Виставка творів Сергія Федоровича Шишко. Каталог / Міністерство культури УРСР. Спілка художників УРСР. Складач В.П. Цельтнер. Київ, 1960. 14 с.
2. Волкова А. О. Формування художнього образу природи в пейзажному живописі : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2022. 83 с.
3. Історія українського мистецтва : у 5 т. Т.5. Мистецтво ХХ століття / гол. ред. Г. Скрипник. Київ, 2007. 1048 с.
4. Катаєва М. Співець київського пейзажу: у столиці відкривають ретроспективну виставку Сергія Шишка. Вечірній Київ, 21 червня 2024 р. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/99731/> (дата звернення: вересень 2024).
5. Кара-Васильєва Т. Історія мистецтва ХХ століття: концепція, нові підходи й оцінки. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. 2007. Вип. 7. С. 53–64.
6. Липа К. До питання про історію та основні засади формування колекції живопису музею історії м. Києва. Київські збірники історії, археології, мистецтва та побуту. 2021. № II. С. 306–401
7. Литвин А. О. Український пейзажний живопис кінця ХІХ – поч. ХХІ століття в контексті європейського розвитку жанру : магістерська кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2019. 146 с.
8. Монсевич В.В. Культурно-мистецьке середовище у формуванні київської школи історичного живопису другої половини ХХ ст. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія:

Історичні науки. 2021. Том 32 (71). № 4. С. 309-314. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/4.45>

9. Народний художник Української РСР Сергій Федорович Шишко. Живопис. Рисунок. Каталог. Київ, Мистецтво, 1972. 28 с.

10. Петрова О. Від нормативності до творчого плюралізму. Живопис 60-80-х ХХ століття. Третє око: Мистецькі студії : Монографічна збірка статей / Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. Київ : Фенікс, 2015. С. 17–32.

11. Полякова М. Майстерні художників на культурній мапі Києва 1960–1980-х років. Сучасне мистецтво: Збірник наукових праць. 2022. Вип. 18. С. 167–174. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269725>

12. Пономар О. Квіти художника Сергія Шишка. Ніжинська старовина. 2011. Вип. 11 (14). С. 98-109

13. Сергій Федорович Шишко (1911-1944) : персон. бібліогр. пам'ятка до 105-річчя від дня народж. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека ; уклад. Л. Дейнека. Луцьк, 2016. Бібліогр.: 10 назв. (Генії пензля : Художники України - ювіляри 2016 р. ; вип. 6). URL: <http://194.44.187.2/eljournal/1/Schyschko.pdf> (дата звернення: вересень 2024).

14. Сергій Шишко. Альбом / Упоряд. В. Павлов. Київ, Мистецтво, 1977. 85 с.

15. Сергій Шишко. Пейзажі Києва. Альбом / Автор вступної статті М. П. Стельмах. Київ, Мистецтво, 1971. 32 с.

16. Сергій Шишко. Твори з приватних колекцій. Каталог виставки. Київ, Київський музей російського мистецтва, 2006. 208 с.: іл.

17. Шишко С. Ф. Київська сюїта : альбом. Київ : Мистецтво, 1987. 86 с. : іл.

18. Юр М.В. Авторська модель мистецтва в науковому дискурсі. Український мистецтвознавчий дискурс. 2021. Вип.2. С. 58-70.

References

1. Exhibition of works by Serhiy Fedorovych Shishko. Catalog (1960). Kyiv [in Ukrainian].

2. Volkova A.O. (2022). Formation of the artistic image of nature in landscape painting: qualification work. Kryvyi Rih [in Ukrainian].

3. History of Ukrainian art: in 5 volumes. T.5. Art of the 20th century (2007). Kyiv [in Ukrainian].

4. Kataeva M. (2024). The singer of the Kyiv landscape: a retrospective exhibition of Serhii Shishko opens in the capital. Vechirniy Kyiv, June 21. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/99731/> [in Ukrainian].

5. Kara-Vasilyeva T. (2007). Art history of the 20th century: concept, new approaches and evaluations. Ukrainian art history: materials, research, reviews. Vol. 7. P. 53–64 [in Ukrainian].

6. Lypa K. (2021). On the question of the history and basic principles of the formation of the painting collection of the Museum of History of Kyiv. Kyiv collections of history, archaeology, art and everyday life. No. II. P. 306-401 [in Ukrainian].

7. Lytvyn A. O. (2019). Ukrainian landscape painting of the end of the 19th - beginning of 21st century in the context of the European development of the genre: master's thesis. Kryvyi Rih [in Ukrainian].

8. Monsevyich V.V. (2021). Cultural and artistic environment in the formation of the Kyiv school of historical painting of the second half of the 20th century. Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Historical sciences.. Volume 32 (71). No. 4. P. 309-314. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/4.45> [in Ukrainian].

9. People's Artist of the Ukrainian SSR Serhiy Fedorovych Shyshko. (1972). Painting. Drawing. Catalogue. Kyiv, Art [in Ukrainian].

10. Petrova O. (2015). From normativity to creative pluralism. Painting of the 60s-80s of the 20th century. Third eye: Art studios: Monographic collection of articles / Institute of problems today. an artist NM of Ukraine. Kyiv: Phoenix. P. 17–32 [in Ukrainian].

11. Polyakova M. (2022). Artists' workshops on the cultural map of Kyiv in the 1960s–1980s. Modern art: Collection of scientific works.. Issue 18. P. 167–174. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269725> [in Ukrainian].

12. Ponomar O. (2011). Flowers of the artist Serhii Shishko. Nizhyn antiques.. Issue 11 (14). P. 98-109 [in Ukrainian].

13. Serhiy Fedorovych Shishko (1911-1944): person. bibliography a souvenir for the 105th anniversary of the birth of / Eastern Europe. national University named after Lesi Ukrainka, Library; structure. L. Deineka. Lutsk, 2016. Bibliography: 10 titles. (Geniuses of the brush: Artists of Ukraine - anniversaries of 2016; issue 6). URL: <http://194.44.187.2/eljournal/1/Schyschko.pdf> [in Ukrainian].

14. Serhii Shishko. Album (1977). Kyiv, Art [in Ukrainian].

15. Serhii Shishko. Landscapes of Kyiv. (1971). Album. Kyiv, Art [in Ukrainian].

16. Serhii Shishko. (2006). Works from private collections. Catalog of the exhibition. Kyiv, Kyiv Museum of Russian Art [in Ukrainian].

17. Shishko S.F. (1987). Kyiv suite: album. Kyiv: Art [in Ukrainian].

18. Yur M.V. (2021). The author's model of art in scientific discourse. Ukrainian art history discourse. Issue 2. P. 58-70 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 11.07.2024
Отримано після доопрацювання 15.08.2024
Прийнято до друку 22.08.2024*